

***Distr. GENERAL
HCR /GIP /02/02***

Principii directoare privind protecția internațională

***„Apartenența la un anumit grup social” în contextul art. 1A(2)
al Convenției din 1951 și/sau al Protocolului din 1967
privind Statutul Refugiaților
(traducere neoficială)***

UNHCR emite aceste Recomandări potrivit mandatului său, așa cum este prevăzut în *Statutul Biroului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați*, și potrivit art. 35 al *Convenției de la Geneva din 1951 cu privire la Statutul refugiaților și/sau al Protocolului său din 1967*. Aceste Recomandări completează *Manualul de criterii UNHCR și proceduri pentru determinarea statutului de refugiat conform Convenției de la Geneva din 1951 cu privire la Statutul de refugiat și/sau al Protocolului său din 1967 (reeditat la Geneva, ianuarie, 1992)*. Aceste recomandări înlocuiesc IOM/132/1989 – FOM/110/1989. Apartenența la un anumit grup social (UNHCR, Geneva, 12 Decembrie 1989) și sunt rezultatul celei de a doua Consultări Globale cu Privire la Protecția Internațională care a analizat acest subiect la Întâlnirea Experților de la San Remo, în septembrie 2001.

Aceste recomandări urmăresc să ofere un cadru de interpretare legală pentru practicieni, juriști, factori de decizie și judecători, precum și pentru personalul UNHCR, implicat în determinarea statutului de refugiat.

***„Apartenența la un anumit grup social” în contextul art. 1A(2)
al Convenției din 1951 și/sau al Protocolului din 1967
privind Statutul Refugiaților***

I. Introducere

1. „Apartenența la un anumit grup social” reprezintă unul dintre cele cinci motive enumerate în art. 1A(2) al Convenției de la Geneva din 1951 privind Statutul Refugiaților („Convenția din 1951”). Este motivul cel mai puțin clar, iar în Convenție nu există o definiție în sine a acestui motiv. Este invocat tot mai frecvent în procedura de determinare a statutului de refugiat, iar statele au recunoscut ca refugiați femei, familii, triburi, grupuri profesionale și homosexuali, ca făcând parte dintr-un anumit grup social în sensul Convenției din 1951. Evoluția acestui motiv a avansat înțelegerea definiției refugiatului ca un întreg. Aceste recomandări oferă un ghid

interpretativ legal în analiza cererilor în care se afirmă că solicitantul are o temere bine întemeiată de persecuție din cauza apartenenței sale la un anumit grup social.

2. În timp ce motivul necesită o delimitare – ceea ce înseamnă că nu poate fi determinat de o manieră care să facă inaplicabile celelalte patru motive din Convenție – o interpretare potrivită trebuie să fie în acord cu obiectul și scopul Convenției¹. În spiritul Convenției, această categorie nu poate fi interpretată ca „atocuprinzătoare”, aplicabilă tuturor persoanelor care au o temere de persecuție. Astfel, pentru a păstra structura și integritatea definiției refugiatului în Convenție, un grup social nu poate fi definit exclusiv prin faptul că e țintă a persecuției (deși, așa cum se arată mai jos, persecuția poate fi un element relevant în determinarea vizibilității unui anumit grup social).

3. Nu există o „listă exhaustivă” a grupurilor care pot constitui un „grup social individual” așa cum se înțelege din art. 1A(2). Convenția nu cuprinde o listă specifică a grupurilor sociale, nici istoria ratificărilor nu cuprinde vreo expunere potrivit căreia ar exista un set de grupuri identificate, care s-ar putea încadra acestui motiv. Mai degrabă, formula „apartenența la un anumit grup social” ar trebui interpretată într-o manieră evoluționistă, deschisă diversității și naturii schimbătoare a grupurilor în diverse societăți și normelor internaționale privind drepturile omului, aflate în evoluție.

4. Motivele Convenției nu se exclud reciproc. Un solicitant poate fi eligibil pentru recunoașterea statutului de refugiat pentru mai multe dintre motivele expuse în art. 1A(2)². De exemplu, o solicitantă poate pretinde că este supusă riscului de a fi persecutată datorită refuzului de a purta hainele tradiționale. În funcție de circumstanțele particulare ale societății, solicitantei i se poate stabili o temere bazată pe opinie politică (dacă statul interpretează comportamentul ei ca pe o declarație politică, ce trebuie suprimată), religie (dacă atitudinea ei se bazează pe o opinie religioasă ce contravine statului) sau apartenență la un anumit grup social.

II. Analiza fundamentală

A. Rezumat al practicii statelor

5. Deciziile judecătorești, regulamentele, politicile și practicile [în domeniu, *n.n.*] au utilizat diferite interpretări ale conceptului de grup social în contextul Convenției

¹ A se vedea Rezumatul Concluziilor – Apartenența la un anumit grup social, Consultări Globale privind Protecția Internațională, Masa Rotundă a Experților, San Remo, 6-8 septembrie 2001, nr. 2 («Rezumatul Concluziilor – Apartenența la un anumit grup social»).

² A se vedea Manualul UNHCR de criterii și proceduri privind determinarea statutului de refugiat potrivit Convenției de la Geneva din 1951 și Protocolului său adițional din 1967 (reeditat la Geneva, în ianuarie 1992), parag. 66-67, 77; a se vedea, de asemenea, Rezumatul Concluziilor – Apartenența la un anumit grup social nr. 3.

din 1951. Două abordări au dominat în procesul de luare a deciziilor în jurisdicțiile guvernate de *common-law*.

6. Prima, abordarea „caracteristicilor protejate” (câteodată se folosește expresia abordarea din perspectiva „imuabilității”), examinează dacă un grup este unit printr-o anumită caracteristică imuabilă sau de o caracteristică atât de fundamentală pentru demnitatea umană, încât o persoană nu ar trebui să fie forțată să renunțe la ea. O caracteristică imuabilă poate fi înăscută (cum sunt sexul sau etnia) ori inalterabilă din alte motive (cum ar fi faptul istoric al unei vechi asocieri, ocupații sau statut). Normele referitoare la drepturile omului pot ajuta la identificarea caracteristicilor considerate atât de fundamentale pentru demnitatea umană, încât nu se cade ca o persoană să fie obligată să renunțe la ele. Un funcționar de decizie care adoptă această abordare va examina dacă grupul respectiv este definit de: (1) o caracteristică înăscută, care nu se modifică; (2) de un statut care a fost temporar sau voluntar și care nu se modifică datorită permanenței sale istorice sau de (3) o caracteristică sau asociere atât de fundamentală legată de demnitatea umană, încât membrii grupului nu ar trebui forțați să renunțe la ea. Folosind această abordare, instanțele și organele administrative au concluzionat în câteva decizii că, spre exemplu, femeile, homosexualii și familiile pot constitui un anumit grup social în sensul art. 1A(2).

7. A doua abordare examinează dacă grupul împărtășește o trăsătură comună care îl face să fie cunoscut ca grup sau îl individualizează față de restul societății. Această abordare este cunoscută sub numele de „percepție socială”. Din nou femeile, familiile și homosexualii au fost recunoscuți potrivit acestei analize ca grupuri sociale particulare, în funcție de circumstanțele societății din care proveneau.

8. În jurisdicțiile dreptului civil, conceptul de grup social a fost, în general, mai puțin dezvoltat. Majoritatea factorilor de decizie acordă o atenție mai mare identificării unei teme de persecuție decât creării unui standard de definire a unui anumit grup social. Cu toate acestea, ambele abordări, atât cea a caracteristicilor protejate, cât și percepția socială, au fost menționate.

9. Analizele referitoare la cele două converg frecvent. Aceasta se întâmplă deoarece grupurile ai căror membri sunt vizați datorită unei caracteristici imuabile sau fundamentale sunt percepute adesea ca grupuri sociale în societățile din care provin. Câteodată, abordările pot conduce la rezultate diferite. De exemplu, standardul percepției sociale poate recunoaște ca grupuri sociale, asociațiile bazate pe o caracteristică ce nu este nici imuabilă, nici fundamentală pentru demnitatea umană – cum poate fi ocupația sau clasa socială.

B. Definiția UNHCR

10. Luând în considerare varietatea abordărilor și neajunsurile privind protecția la care ar putea conduce această varietate, UNHCR crede că ar fi bine să existe o reconciliere a celor două interpretări.

11. Interpretarea caracteristicilor protejate poate fi utilizată în identificarea de grupuri ce constituie esența percepției sociale. În conformitate cu aceasta, este potrivit să se adopte un standard unic care încorporează ambele interpretări dominante:

un grup social particular este un grup de persoane care împărtășesc o trăsătură comună, alta decât riscul de a fi supuși persecuției, sau care sunt percepuți de către societate ca grup. Adeseori, trăsătura comună va fi una înăscută, care nu se modifică sau care este într-un anumit fel fundamentală pentru identitatea, conștiința sau exercitarea unuia dintre drepturile omului.

12. Această definiție include caracteristicile care sunt istorice și care de aceea nu se modifică, precum și acelea care, deși este posibil să se modifice, ar trebui să nu se impună modificarea lor, deoarece sunt intim legate de identitatea persoanei sau sunt expresia drepturilor sale fundamentale. Prin urmare, sexul poate fi inclus în sfera grupului social, femeile fiind un exemplu clar al unei categorii sociale definite prin caracteristici înăscute și imuabile și care sunt adesea tratate în mod diferit comparativ cu bărbații³.

13. Dacă un solicitant invocă faptul că este membru al unui grup a cărui constituire are la bază o caracteristică ce nu este nici inalterabilă, nici fundamentală, analiza asupra cazului va trebui să determine dacă nu cumva grupul este perceput de către societate ca atare. Astfel, dacă se constată, de exemplu, că deținerea unui magazin sau exercitarea unei profesii nu este considerată într-o anumită societate o caracteristică ce nu se modifică, nici ca fiind un aspect fundamental al identității umane, deținătorul unui magazin sau membrul unei anumite profesii va putea fi considerat, cu toate acestea, a fi membru al unui grup social individual dacă în societatea respectivă sunt recunoscuți ca un grup aparte de restul societății.

Rolul persecuției

14. Așa cum s-a arătat, un anumit grup social nu poate fi definit exclusiv prin persecuția la care membrii grupului au fost supuși sau de o temere comună de persecuție. Cu toate acestea, persecuția exercitată asupra unui grup poate fi un factor

³ Pentru mai multe detalii privind informații legate de solicitările de azil care au invocat persecuția bazată pe gen, a se vedea Ghidul UNHCR privind protecția internațională: Persecuția bazată pe gen în contextul art. 1A(2) al Convenției din 1951 și/sau Protocolul său adițional din 1967, Protocolul cu privire la Statutul Refugiaților (HCR/GIP/02/01, 10 mai 2002), precum și Rezumatul concluziilor Mesei Rotunde a Experților cu privire la Persecuția bazată pe gen, San Remo, 6-8 septembrie 2001, no. 5.

determinant în identificarea „vizibilității” aceluși grup într-o anumită societate⁴. Pentru a da un exemplu, vom cita o decizie care a fost ilustrată de mai multe ori:

În vreme ce persecuția exercitată asupra unui grup nu poate defini un grup social individual, acțiunile celor care exercită persecuția pot servi la identificarea sau chiar la determinarea formării unui anumit grup în societate. Stângacii nu reprezintă un anumit grup social. Însă dacă erau persecutați pentru că erau stângaci, nu există nici un dubiu că deveniseră recunoscuți în societatea respectivă ca un grup social aparte. Persecuția din cauza faptului că sunt stângaci va crea percepția publică potrivit căreia ei sunt un grup social aparte. Dar ceea ce îi va distinge ca grup va fi faptul că sunt stângaci și nu actele de persecuție⁵.

Lipsa unei cerințe de coeziune

15. Este larg acceptată în practica statelor ideea că aplicantul nu trebuie să demonstreze că membrii unui anumit grup social se cunosc sau că se asociază unii cu alții ca și grup. Adică, nu există o cerință ca grupul să fie strâns unit⁶. Întrebarea esențială este dacă există un element pe care membrii grupului îl împărtășesc. Acest lucru este asemănător cu analiza care s-a făcut și asupra celorlalte elemente ale Convenției, unde nu există cerința ca membrii unei religii sau cei care împărtășesc o anumită opinie politică să aparțină unui grup strâns unit. Astfel, femeile pot constitui un anumit grup social în anumite circumstanțe bazate pe trăsătura comună a sexului, chiar dacă se asociază sau nu între ele pe baza acestei caracteristici comune.

16. În plus, simpla apartenență la un anumit grup social nu va fi suficientă, în mod normal, pentru a da substanță unei solicitări de recunoaștere a statutului de refugiat. Pot exista totuși anumite împrejurări în care, pentru a invoca o temere de persecuție, este suficientă simpla apartenență la un anumit grup social⁷.

Nu este necesar ca toți membrii grupului să fie supuși riscului persecuției

17. Nu este nevoie ca solicitantul să demonstreze că toți membrii grupului social sunt supuși riscului de a fi persecutați pentru a demonstra existența unui grup social⁸. Este aceeași situație ca și în cazul celorlate motive, unde nu era necesar să se demonstreze că toate persoanele membre ale unui partid politic sau ale unui grup etnic au fost supuse amenințărilor persecuției. Este posibil ca anumiți membri ai grupului să nu fie supuși riscului de a fi persecutați, dacă, de exemplu, ascund acea trăsătură comună, dacă persecutorii nu îi asociază cu respectivul grup ori dacă cooperează cu persecutorii.

⁴ A se vedea Concluziile Sumare – Apartenența la un anumit grup social, nr. 6.

⁵ *J. McHugh*, Solicitantul A împotriva Ministerului Imigrării și Afacerilor Etnice (1197), 190 CLR 225, 264, 142 ALR 331.

⁶ Rezumatul Concluziilor – Apartenența la un anumit grup social, nr. 4.

⁷ Manualul UNHCR, par. 79.

⁸ Rezumatul Concluziilor – Apartenența la un anumit grup social, nr. 7.

Relevanța dimensiunii

18. Mărimea grupului social nu reprezintă un criteriu relevant pentru a determina dacă un anumit grup social există în înțelesul art. 1A(2). Acest lucru este valabil și pentru cazurile aflate în sfera celorlalte motive prevăzute de Convenție. De exemplu, este posibil ca autoritățile unui anumit stat să încerce să suprimе anumite ideologii politice sau religioase larg răspândite între membrii unei anumite societăți, posibil a fi împărțite chiar de către majoritatea populației. Faptul că un mare număr de persoane riscă să fie supuse persecuției nu poate fi un motiv pentru a refuza extinderea protecției internaționale acolo unde acest lucru se impune.

19. În câteva jurisdicții au existat cazuri care au recunoscut „femeile” ca grup social individual. Asta nu înseamnă că toate femeile din societate se califică pentru statutul de refugiat. O solicitantă trebuie totuși să demonstreze o temere întemeiată de persecuție bazată pe apartenența ei la un anumit grup social, să nu i se aplice niciunul dintre motivele de excludere și să îndeplinească celelalte criterii relevante.

Actorii nestatali și legăturile de cauzalitate „pentru rațiuni de...”

20. Solicitățile de statut de refugiat bazate pe apartenența la un anumit grup social presupun de regulă solicitanți care sunt supuși riscului de a fi persecutați de către agenți nestatali și care au implicat o analiză a legăturii de cauzalitate. De exemplu, homosexualii pot fi victime ale violenței exercitate de către grupuri private; femeile riscă să fie abuzate de către soți sau parteneri. Potrivit Convenției, o persoană trebuie să aibă o temere bine întemeiată de persecuție, și temerea de persecuție să se bazeze pe unul sau mai multe dintre motivele prevăzute în Convenție. Nu există nicio prevedere potrivit căreia să rezulte că agentul de persecuție trebuie să fie statal. Atunci când acte grave de discriminare sau alte ofensive sunt comise de către populația locală, ele pot fi considerate drept persecuție dacă sunt cunoscute și tolerate de către autorități sau dacă autoritățile refuză sau se dovedesc incapabile să ofere protecție efectivă⁹.

21. În mod obișnuit, un solicitant va invoca faptul că agentul de persecuție a acționat în baza unuia dintre motivele prevăzute în Convenție. Astfel, dacă un agent nestatal exercită sau amenință cu exercitarea persecuției, bazată pe unul din motivele din Convenție, și statul nu dorește sau se dovedește incapabil să ofere protecție solicitantului, înseamnă că legătura de cauzalitate a fost stabilită. Adică, vătămarea a fost exercitată în legătură cu unul dintre motivele din Convenție.

22. Pot interveni situații în care solicitantul să se dovedească incapabil să arate că vătămarea sau amenințarea exercitată de către un agent nestatal are legătură cu vreunul dintre cele cinci motive din Convenție. De exemplu, în cazul unui abuz domestic, soția nu va putea întotdeauna dovedi că este supusă abuzului din cauza apartenenței la un anumit grup social, opiniei politice sau din cauza vreunui alt motiv

⁹ Manualul UNHCR, parag. 65.

din Convenție. Cu toate acestea, dacă statul nu dorește să îi ofere protecție pentru unul dintre cele cinci motive din Convenție, solicitanta va putea să aibă o cerere validă de acordare a statutului de refugiat: vătămarea care i-a fost produsă de către soțul ei se bazează pe incapacitatea statului de a îi oferi protecție din cauze întemeiate pe motivele din Convenție.

23. Această motivare poate fi rezumată după cum urmează. Cerința legăturii de cauzalitate este îndeplinită dacă: (1) există un risc serios de persecuție din partea unui agent non-statal din cauze care au legătură cu unul dintre motivele Convenției, indiferent dacă eșecul statului de a oferi protecție are sau nu legătură cu motivele Convenției sau (2) când riscul de persecuție de către un agent non-statal nu are legătură cu motivele enumerate în Convenție, dar incapacitatea sau lipsa de dorință a statului de a oferi protecție se bazează pe unul dintre motivele Convenției.